

Soudy jako procesní subjekty

Civilní právo procesní pro vyšší justiční úředníky I

Jaro 2020

Přehled přednášky

Soudní soustava v ČR

Civilní soudní pravomoc

Příslušnost

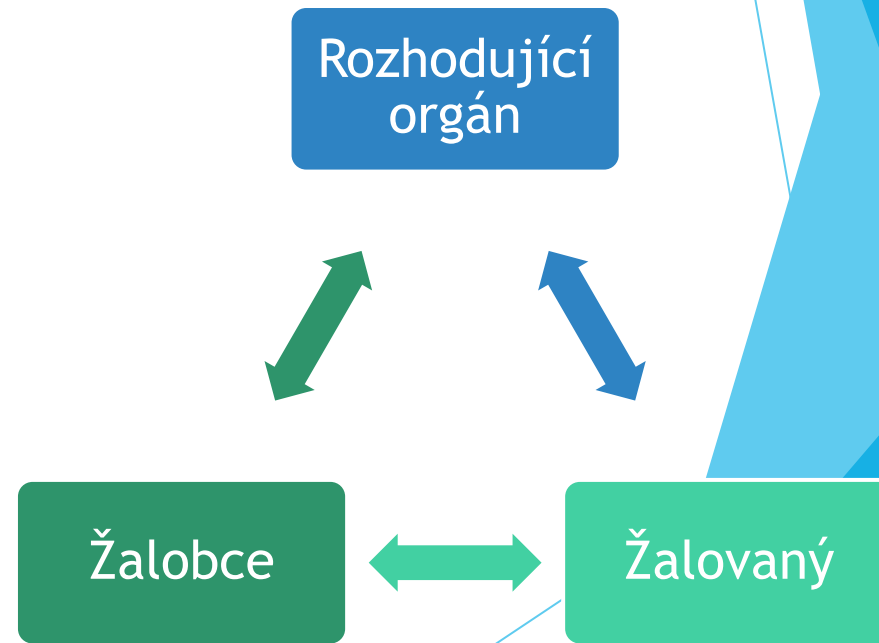

Obsazení soudu

Procesní subjekty

- ▶ Subjekty řízení, které mohou svými procesními úkony působit ke změně, vzniku, zániku civilněprocesních vztahů
- ▶ Rozhodující orgány
- ▶ Účastníci řízení
- ▶ Zvláštní procesní subjekty
 - ▶ X Nutné odlišit od osob zúčastněných na řízení (svědek, znalec, tlumočník)

- ▶ Civilněprocesní vztah
 - ▶ Mocenské postavení soudu

Soudní soustava v ČR

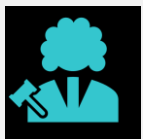
Část I.

Soustava soudů

Jednotná soudní soustava

zahrnuje všechny soudy ve státě

Více soudních soustav

soudy **obecné** (zpravidla civilní a trestní)
soudy **zvláštní** (např. soustava správních soudů, ústavní soudnictví)

V ČR dvě soustavy

soustava obecných soudů
ústavní soudnictví

Článek a instance

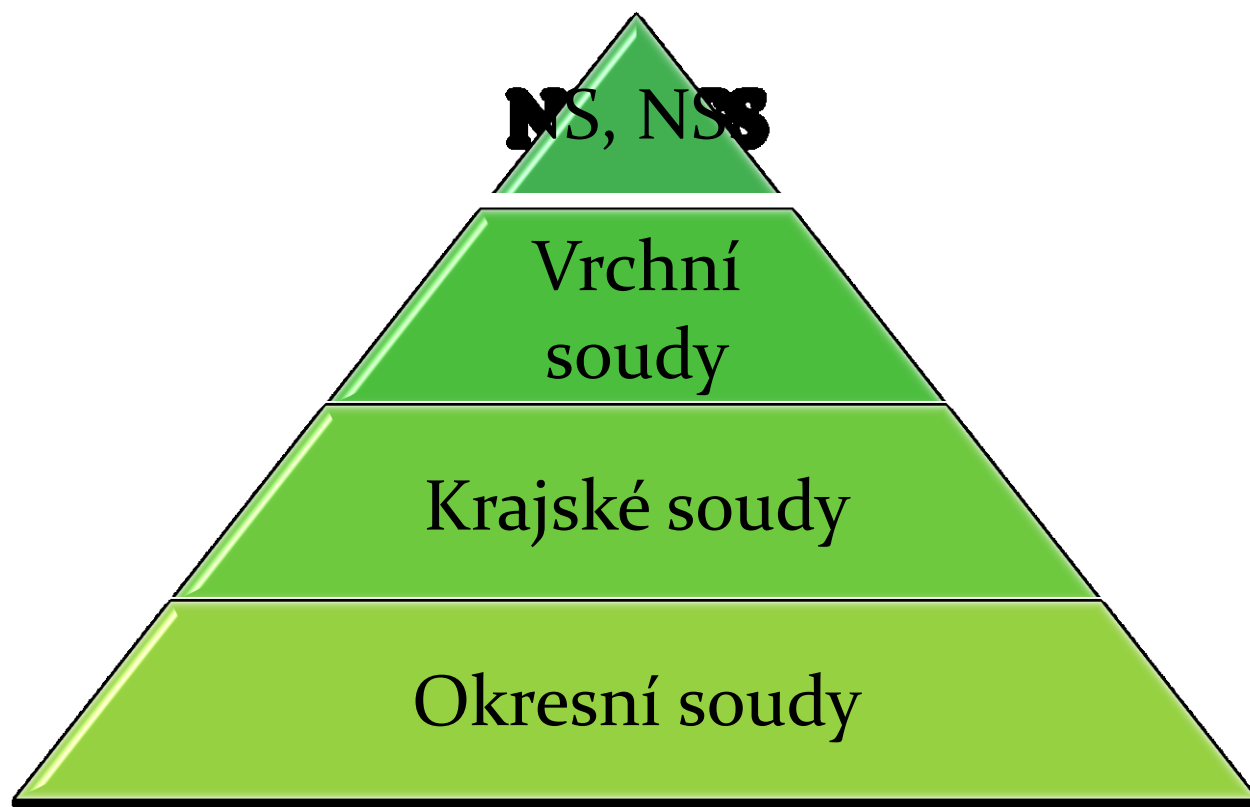
Článek soudní soustavy

organizační pojem - postavení soudu v rámci soudní soustavy
jeden nebo více článků
(zpravidla)

Instance (stupeň, stolice)

procesní pojem - procesní vztahy při rozhodování o řádných opravných prostředcích

Soustava obecných soudů v ČR

Civilní soudní pravomoc

Část II.

Pravomoc

Pravomoc soudů - okruh věcí, které jsou soudy oprávněny a povinny projednávat a rozhodovat

Odlišuje soudní agendu od záležitostí patřící jiným (zejm. správním) orgánům

Druhy soudní pravomoci

civilní

trestní

správní

ústavní

Civilní soudní pravomoc

Civilní pravomoc soudu

okruh záležitostí, které
jsou soudy oprávněny a
povinny rozhodovat v
civilním řízení soudním

Odlišuje civilní soudní agendu od

věcí náležejících do
jiného druhu soudnictví
(správní soudnictví)
věcí projednávaných v
rozhodčím řízení

Jádrem civilní pravomoci jsou sukromoprávní spory

Standardní rozsah civilní soudní pravomoci

- ▶ **Soukromoprávní spory o právo**
 - ▶ civilní, obchodní, pracovní a další soukromoprávní spory
 - ▶ projednávají se v civilním procesu
- ▶ **Jiné právní věci soukromoprávní povahy než spory o právo**
 - ▶ většinou se projednávají v jiných druzích řízení před civilními soudy
 - ▶ dále též např. žaloby na ochranu držby
- ▶ K založení civilní soudní pravomoci v případě soukromoprávních záležitostí není zapotřebí zvláštního ustanovení zákona

Zúžení a rozšíření civilní soudní pravomoci

- ▶ **Zúžení civilní soudní pravomoci**
 - ▶ o některých záležitostech soukromoprávní povahy se nebude rozhodovat v civilním soudním řízení
 - ▶ musí být výslovně stanoveno zákonem
 - ▶ např. rozhodování ČTÚ ve věcech služeb elektronických komunikací (např. spor o správnost vyúčtování), ERÚ, KatÚ
- ▶ **Rozšíření civilní soudní pravomoci**
 - ▶ do civilního soudního řízení jsou přiřazeny věci veřejnoprávní povahy
 - ▶ jedině v případě, že tak výslovně stanoví zákon
 - ▶ např. řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu (§ 66 a násl. ZŘS)

Zkoumání pravomoci I.

- ▶ Civilní pravomoc je obecnou **procesní podmínkou**; soud ji proto zkoumá *ex offo* (§ 103)
- ▶ Má-li podle soudu věc projednat **správní orgán**
 - ▶ soud řízení zastaví a věc mu po právní moci postoupí (§ 104)
 - ▶ právní účinky zahájení řízení zůstávají zachovány
 - ▶ nesouhlasí-li **správní orgán** s postoupením věci, navrhne tzv. **konfliktnímu senátu**, aby rozhodl spor o pravomoc mezi ním a soudem (z. č. 131/2002 Sb.)

Zkoumání pravomoci II.

- ▶ Patří-li podle soudu věc do **správního soudnictví**, postupuje se podle § 104b a § 104c
 - ▶ chyba - nejde o věcnou příslušnost
 - ▶ zásadně zastavení řízení a poučení žalobce o možnosti podat žalobu ve správním soudnictví (§ 72/3 SŘS)
 - ▶ nesouhlasí-li správní soud, navrhne konfliktnímu senátu, aby rozhodl kompetenční konflikt mezi soudy v civilním řízení a ve správním soudnictví
 - ▶ civilní soud by se obrátil sám na konfliktní senát, pokud by již předtím soud ve správním soudnictví žalobu odmítl
- ▶ Má-li být věc projednána před **rozhodcem**, soud k námitce žalovaného řízení zastaví (§ 106)

Kompetenční spory

- ▶ Řešení upraveno v zákoně č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů
- ▶ *Negativní kompetenční spor* - oba orgány popírají svoji pravomoc vydat rozhodnutí
- ▶ *Pozitivní kompetenční spor* - jeden z orgánů si osobuje pravomoc věc rozhodnout, ačkoli již druhým orgánem bylo vydáno pravomocné rozhodnutí
- ▶ Rozhoduje zvláštní senát složený ze tří soudců NS a tří soudců NSS

Příslušnost

Část III.

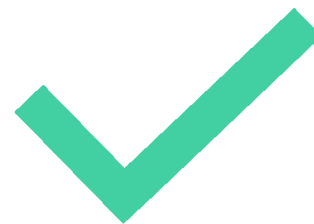
Příslušnost - přehled

Příslušnost

Určuje konkrétní soud, který se má věci zabývat

Vymezuje okruh působnosti mezi soudy navzájem

Druhy

Věcná

Místní

Funkční

Věcná příslušnost I.

- ▶ **Věcná příslušnost** - určuje, který článek soudní soustavy má věc projednat a rozhodnout věc jako soud I. stupně
- ▶ Možná kritéria:
 - ▶ *ratio valoris* - hodnota předmětu sporu
 - ▶ *ratio causae* - povaha věci
- ▶ U nás převládá povaha věci; rakouská či německá úprava je typicky postavena na hodnotě předmětu sporu
- ▶ Otázka, zda je vůbec diferenciací věcné příslušnosti potřeba

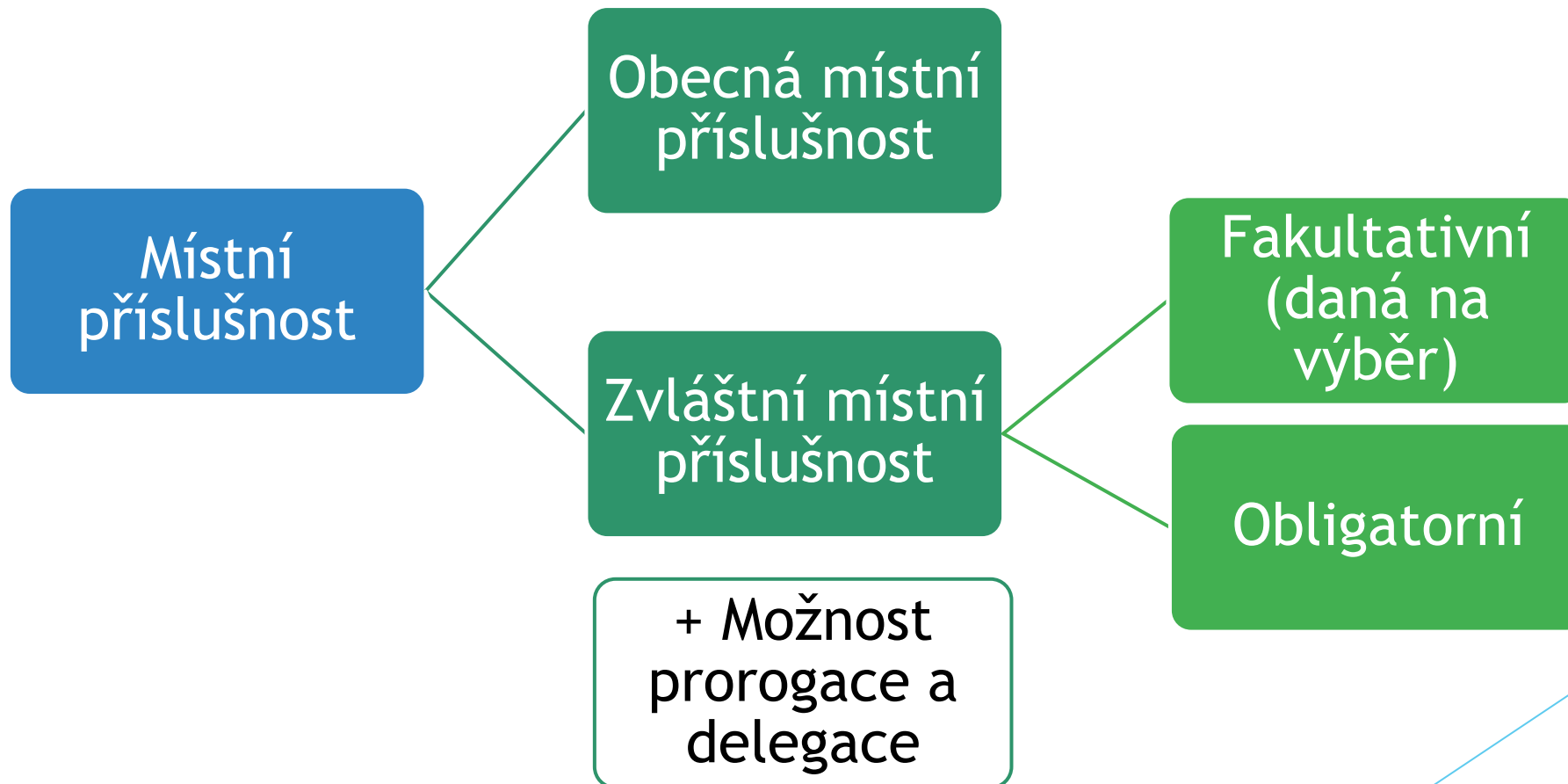
Věcná příslušnost II.

- ▶ Nestanoví-li zákon jinak, jsou zásadně věcně příslušné v prvním stupni **okresní soudy**
- ▶ Příslušnost **krajských soudů** stanovuje
 - ▶ pro sporné řízení § 9/2 OSŘ (např. nekalá soutěž)
 - ▶ pro nesporné řízení § 3/2 ZŘS (např. statusové věci PO)
 - ▶ pro insolvenční řízení a incidenční spory § 7a IZ

Zkoumání věcné příslušnosti (§ 104a)

- ▶ Zkoumání VP
 - ▶ rozhodující jsou skutečnosti v době zahájení řízení
 - ▶ VP zkoumá soud kdykoliv za řízení
 - ▶ Výjimka: pokud o VP rozhodl vrchní soud, je jeho rozhodnutí pro účastníky i pro soudy závazné a VP již nelze dále zkoumat
- ▶ Nepovažuje-li se soud za VP, předloží věc vrchnímu soudu
- ▶ VS rozhodne, zda jsou v I. stupni VP soudy okresní nebo krajské a věc některému z nich postoupí

Místní příslušnost

Místní příslušnost I.

- ▶ **Obecná místní příslušnost (§ 84, § 85)**
 - ▶ místně příslušným je obecný soud žalovaného
 - ▶ obecným soudem žalované FO je soud, v jehož obvodu má bydliště (podpůrně trvalý pobyt)
 - ▶ obecným soudem podnikající FO a PO je soud, v jehož obvodu je jejich sídlo
- ▶ **Zvláštní místní příslušnost na výběr daná (§ 87)**
 - ▶ žalobce má volbu, zda podá žalobu u obecného soudu žalovaného nebo u soudu na výběr daného
 - ▶ např. ve sporu o náhradu škody soud, v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu škody

Místní příslušnost II.

- ▶ **Zvláštní místní příslušnost výlučná**
 - ▶ žalobu je nutno podat u výlučně místně příslušného soudu; obecný soud příslušným není
 - ▶ věci vyjmenované v § 88, např. podle § 88 písm. b) OSŘ je příslušný soud, v jehož obvodu je nemovitost, týká-li se řízení práva k ní
 - ▶ § 89 (místní příslušnost k řízení o spojených věcech a o vzájemné žalobě)
- ▶ **Delegace (§ 12)**
 - ▶ a) nutná (odst. 1), b) vhodná (odst. 2)
 - ▶ rozhoduje nejbližše společně nadřazený soud (odst. 3)
- ▶ **Prorogace (§ 89a)**
 - ▶ v obchodních věcech si mohou strany MP dohodnout
 - ▶ výlučnou MP měnit nelze
- ▶ **Obvody VS, KS a OS viz přílohy 1 až 3 ZSS**

Zkoumání místní příslušnosti

- ▶ **Zásada *perpetuatio fori*** - pro určení místní (a stejně tak i věcné) příslušnosti jsou rozhodné **okolnosti, které tu byly v době zahájení řízení**
- ▶ Jejich pozdější změna nemá na příslušnost vliv
- ▶ Výjimkou v některých nesporných věcech je institut **přenesení příslušnosti** (§ 5 ZŘS)
 - ▶ např. změní-li nezletilý ve věcech péče soudu o nezletilé bydliště
- ▶ Má-li soud za to, že není MP, usnesením vysloví nepřislušnost a **věc postoupí** soudu příslušnému
- ▶ Nesouhlasí-li tento soud s postoupením, předloží věc k rozhodnutí **svému nadřízenému soudu**; jeho rozhodnutí je závazné

Zkoumání MP, konalo-li se přípravné jednání (§ 114c)

- ▶ Při stanovení doby, do níž lze zkoumat MP, má význam, zda se konalo přípravné jednání, či nikoliv
- ▶ Konalo-li se přípravné jednání lze MP zkoumat **nejpozději do skončení přípravného jednání**
 - ▶ platí pro soud i pro účastníky
 - ▶ nemusí jít o 1. procesní úkon v rámci PJ
 - ▶ žalobce nedostatek MP namítnout nemůže
- ▶ Konvalidace nedostatku MP, nezjistí-li se do konce PJ

Zkoumání MP, nekonalo-li se PJ

Rozhoduje-li se bez jednání a nejde-li o platební rozkaz
- před vydáním rozhodnutí

Platební rozkaz (byl-li zrušen) - omezení vydáním
rozhodnutí neplatí

Rozhoduje-li se s jednáním

předtím, než soud začne jednat o věci
samé
k námitce žalovaného při 1. procesním
úkonu

Funkční příslušnost

- ▶ **Funkční příslušnost** - určuje, který soud rozhoduje o opravných prostředcích (§ 10, § 10a)
- ▶ O odvolání proti OS rozhodují KS
- ▶ O odvolání proti KS rozhodují VS
- ▶ O dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu (KS i VS) rozhoduje Nejvyšší soud
- ▶ O žalobě pro zmatečnost a žalobě na obnovu zásadně rozhoduje soud, který o věci rozhodoval v prvním stupni (§ 235a)

Obsazení soudu

Část IV.

Obsazení soudu

- ▶ **Okresní soudy**
 - ▶ senát v pracovních věcech
 - ▶ v ostatních věcech samosoudce
- ▶ **Krajské soudy**
 - ▶ senát v odvolacím řízení
 - ▶ v prvním stupni samosoudce
- ▶ **Vrchní soudy a Nejvyšší soud** rozhodují vždy v senátech
- ▶ Rozhodování v jiném obsazení (ledaže místo samosoudce rozhoduje senát) je zmatečností řízení [§ 229 odst. 1 písm. f) OSŘ] a porušuje princip zákonného soudce

Podjatost a vyloučení soudce

Část V.

Podjatost soudce

- ▶ Soudce nesmí mít zájem na tom, jak bude o věci rozhodnuto -> tj. **požadavek nepodjatosti** (§ 14 a násl. OSŘ)
- ▶ Je-li důvod pochybovat o nepodjatosti soudce, je vyloučen z projednávání a rozhodování věci
 - ▶ Může jít např. o poměr soudce k projednávané věci, k účastníkům či k jejím zástupcům
 - ▶ Důvodem k vyloučení zásadně nejsou okolnosti, které spočívají v postupu soudce v řízení nebo v rozhodování v jiných věcech, tj. samotné nabytí dojmu, že je soudce proti účastníkovi zaujat -> opodstatněnost takového postupu je možné přezkoumat v opravném řízení
- ▶ Ustanovení o vyloučení soudce se přiměřeně použijí i na přísedící a další soudní osoby (např. vyšší justiční úředníky)

Rozhodnutí o vyloučení soudce

1. Soudce může sám namítnout svoji podjatost

- ▶ V tomto případě to oznámí předsedovi soudu
 - ▶ V případě důvodné námitky předseda soudu určí k projednání věci jiného soudce
 - ▶ V případě, že předseda soudu s vyloučením soudce nesouhlasí, rozhodne o vyloučení nadřízený soud

2. Účastník podá námitku podjatosti soudce

- ▶ V tomto případě o vyloučení soudce rozhodne nadřízený soud

Námitka podjatosti

- ▶ Účastníci mají právo vyjádřit se k osobě soudce, o tom musí být poučeni
- ▶ Zásada koncentrace = námitku lze uplatnit pouze do určitého okamžiku
 - ▶ Nejpozději při prvním jednání, jehož se soudce účastní, popř. do 15 dní poté, co se účastník dozvěděl o důvodu vyloučení soudce
- ▶ Soud k námitce nepřihlíží jen při její zjevné neopodstatněnosti (§ 15b), jinak ji předloží k rozhodnutí nadřízenému soudu
- ▶ Nevyhoví-li nadřízený soud námitce podjatosti, může účastník tuto námitku jako vadu řízení uplatnit i v odvolacím řízení či v žalobě pro zmatečnost (§ 16b)